

WERKBOEK CAUSAAL REDENEREN

CULTURELE EN MENTALE
ONTWIKKELINGEN IN NEDERLAND
TIJDENS DE KOUDE OORLOG

INHOUDSOPGAVE

Opdrachten: Wat is causaal redeneren.....	3
Opdrachten causaal redeneren paragraaf 1	5
Opdrachten causaal redeneren paragraaf 2	8
Opdrachten causaal redeneren paragraaf 3	11
Opdrachten causaal redeneren paragraaf 4	13
Rubriek causaal redeneren.....	14

OPDRACHTEN: WAT IS CAUSAAL REDENEREN

Opdracht 1

- A) Onderstreep of markeer elk gevolg in onderstaande tekst.

Marit rijdt naar school op haar scooter, halverwege doet de motor van de scooter het niet meer. Ze parkeert aan de zijkant van de weg om te kunnen kijken wat er mis gaat. Ze ziet dat de tankmeter op leeg staat. Nadat ze de benzinetank voor de zekerheid heeft gecontroleerd, komt ze tot de conclusie dat er geen benzine meer in zit. Ze komt te laat op school.

De dag voordat Marit naar school zou gaan wist ze al dat er getankt moest worden. 's Morgens was ze al eerder opgestaan om niet te laat op school aan te komen. Vanaf huis was ze direct naar het tankstation gereden om te tanken, maar er was een probleem. De benzine bij het tankstation was op. Het tankstation wachtte op een tankauto, maar die stond ergens in de file. Er was een ongeluk gebeurd doordat een auto een klapband had gekregen als gevolg van slecht onderhoud van de weg. Marit reed toch verder om hopelijk niet te laat op school te komen.

- B) Leg uit waarom Marit te laat op school kwam.

Marit kwam te laat op school omdat,

- C) Leg uit wat het slechte wegdek te maken heeft met het feit dat Marit te laat op school kwam.

Het slechte wegdek had te maken met het feit dat Marit te op school kwam omdat,

Opdracht 2

- A) Feedback van je klasgenoot op jouw antwoorden aan de hand van de rubriek.

Schrijf hier je antwoord...

B) Probeer nu samen nog een keer antwoord te geven op vraag 1B en 1C:

Marit kwam te laat op school omdat,

Het slechte wegdek had te maken met het feit dat Marit te op school kwam omdat,

Rubriek

	Niveau 1	Niveau 2 (Minimaal voor het PO)	Niveau 3
Redeneren met meerdere oorzaken	Er worden geen, of maar één oorzaak genoemd voor een (historische) gebeurtenis.	Er worden meerdere oorzaken genoemd voor een (historische) gebeurtenis).	Er worden meerdere oorzaken genoemd voor een gebeurtenis. Hierbij wordt er rekening gehouden met duidelijke (concrete) gebeurtenissen en complexere verschijnselen of ontwikkelingen.
Het leggen en benoemen van verbanden.	Er wordt geen verband gelegd tussen oorzaken.	Er wordt aangegeven hoe oorzaken met elkaar te maken hebben. Dus met elkaar in verband staan.	Er wordt aangegeven hoe oorzaken met elkaar in verband staan. Hierbij wordt aangegeven dat er verschillende soorten oorzaken zijn die invloed hebben op de gebeurtenis. (Korte/lange termijn gevolg, aanleiding, indirecte oorzaak etc)

OPDRACHTEN CAUSAAL REDENEREN PARAGRAAF 1

Opdracht 1

Je gaat nu oefenen met het herkennen van woorden die een oorzakelijk verband aangeven en met het herkennen van oorzaken en gevolgen in een tekst.

- A. **Onderstreep bij elke uitspraak welke woorden een oorzakelijk verband aangeven. Je kunt hiervoor altijd de woordenlijst erbij pakken voor ondersteuning (Zie magister.ME of pagina 5 van dit werkblad)**
- B. **Geef met een kleurtje de oorzaken aan in de uitspraken.**
- C. **Geef met een ander kleurtje aan welke gevolgen je kan vinden in de uitspraken.**

De uitspraken:

- Nederland leende geld van Amerika via het Marshallplan zodat er wegen hersteld konden worden en zodat machines en vervoersmiddelen konden worden aangeschaft. Goederen konden vervolgens vervoerd worden en het puin kon worden opgeruimd. Hierdoor kon de economie van Nederland langzaam worden opgebouwd.
- Willem Drees past goed bij de tijd van de wederopbouw omdat hij een eenvoudig en zuinig leven had en ook hard werkte, net als de mensen in Nederland. Er moest zuinig geleefd worden omdat er nog veel producten schaars zijn. Hierdoor werden er net als in de oorlog distributiebonnen gebruikt. Het harmoniemodel zorgde ervoor dat de lonen laag werden gehouden dus veel geld hadden mensen ook niet. Het harmoniemodel heeft er ondanks dat wel voor gezorgd dat de economie kon groeien omdat het de export stimuleerde.
- In de jaren zestig ging een protestante burger niet naar een liberale sportvereniging of supermarkt. Dit kwam omdat Nederlanders in een verzuilde samenleving leefde waarin er weinig contact was tussen de verschillende bevolkingsgroepen.
- Jongens en meisjes mochten vroeger niet zo vrij met elkaar omgaan zoals nu. De verzuiling speelde hier een belangrijke rol in. Zo was seks voor het huwelijk streng verboden vanwege het geloof waardoor de omgang van jongens en meisjes in de gaten werd gehouden. Ook waren de sociale kringen niet groot en daarom kende iedereen elkaar en dit zorgde voor veel sociale controle. Als je iets deed tegen de regels in, wist iedereen het.
- De gezinnen in de jaren 60 waren vaak erg groot. Dat kwam omdat de kerk een belangrijke rol speelde in de samenleving. De kerk stimuleerde mensen om veel kinderen te krijgen. Ook was er weinig tot geen seksuele voorlichting waardoor jongeren weinig over seks wisten. Verder waren seksuele voorbehoedsmiddelen moeilijk te krijgen.

Opdracht 2

Kijk goed naar de oorzaken en gevolgen die je hebt onderstreept in opdracht 1. Als het goed is zijn er oorzaken dat ook gevolgen zijn. Leg dit uit aan de hand van een voorbeeld uit de vorige opdracht.

Schrijf hier je antwoord...

Opdracht 3

Beantwoord de onderzoeksvraag die hoort bij deze paragraaf (volgende pagina). Je kunt er voor kiezen om het schema hieronder in te vullen zodat het overzichtelijk wordt welke oorzaken, gevolgen en begrippen te maken hebben met het antwoord op de vraag.

Onderwerp	Zo was het in de jaren vijftig	Belangrijke oorzaken/begrippen
<i>Luxe leven/levensstijl?</i>		
<i>Gezin?</i>		
<i>Verzuiling?</i>		
<i>Seksualiteit?</i>		

Als je deze vraag volledig beantwoord is het makkelijker om straks antwoord te geven op de onderzoeksvraag die bij het PO hoort.

Onderzoeksvraag paragraaf 1:

Hoe was het leven in Nederland tussen 1945 en 1960?

Schrijf hier je antwoord...

Rubriek ter ondersteuning

	Niveau 1	Niveau 2 (Minimaal voor het PO)	Niveau 3
Redeneren met meerdere oorzaken	Er worden geen, of maar één oorzaak genoemd voor een (historische) gebeurtenis.	Er worden meerdere oorzaken genoemd voor een (historische) gebeurtenis.	Er worden meerdere oorzaken genoemd voor een gebeurtenis. Hierbij wordt er rekening gehouden met duidelijke (concrete) gebeurtenissen en complexere verschijnselen of ontwikkelingen.
Het leggen en benoemen van verbanden.	Er wordt geen verband gelegd tussen oorzaken.	Er wordt aangegeven hoe oorzaken met elkaar te maken hebben. Dus met elkaar in verband staan.	Er wordt aangegeven hoe oorzaken met elkaar in verband staan. Hierbij wordt aangegeven dat er verschillende soorten oorzaken zijn die invloed hebben op de gebeurtenis. (Korte/lange termijn gevolg, aanleiding, indirecte oorzaak etc)

OPDRACHTEN CAUSAAL REDENEREN PARAGRAAF 2

Deze opdracht wordt klassikaal gestart. Je hoort van de docent wanneer je mag beginnen met stap 1.

Stap 1

Je hebt een envelop met kaartjes waar verschillende oorzaken op staan die antwoord geven op de vraag: *Waardoor veranderde Nederland vanaf de jaren zestig?*

Leg de nummers 1 tot en met 9 bij elkaar en 10 tot en met 16. Beantwoord vraag 1 en 2 en ga daarna verder naar stap 2.

1. Wat voor verschil zie je tussen de twee groepen met oorzaken?

Schrijf hier je antwoord...

2. Vind je een van de twee groepen met oorzaken belangrijker? Leg je antwoord uit.

Schrijf hier je antwoord...

Stap 2

Je gaat een oorzaak gevolg schema maken van elke groep met oorzaken. De groepjes met oorzaken krijgen hun eigen schema, je maakt er dus twee. Beantwoord vraag 3 als je dat gedaan hebt. Klaar? Wacht dan even met stap 3 tot de docent zegt dat je verder mag.

3. Vond je het moeilijk of makkelijk om de schema's te maken? Leg je antwoord uit.

Schrijf hier je antwoord...

Stap 3

Kijk goed naar de oorzaken op de kaartjes. Groepeer de oorzaken die je bij elkaar vind horen. Als je dat gedaan hebt kun je verder naar stap 4.

Stap 4

Maak nu weer een oorzaak gevolg schema maar dan met alle kaartjes (1 tot en met 16). Je mag het boek gebruiken. Kijk goed naar welke kaartjes je al gegroepeerd hebt. Doe het volgende:

1. Schrijf boven aan het blad: *Waardoor veranderde Nederland vanaf de jaren zestig?*
2. Leg de kaartjes op schematische wijze op het A3 vel zodat er een kloppend oorzaak gevolg schema ontstaat. *(Er zijn meerdere manieren op een schema te maken. Kijk dus goed wat logisch en kloppend is)*
3. Maak aan de hand van pijlen en woorden duidelijk welke verbanden er zijn tussen de kaartjes *(Je kunt de woordenlijst gebruiken).*

Voor het maken van het schema kun je kiezen uit twee opties.

Optie 1: Je maakt het schema af die op pagina 10 staat.

Optie 2: Je maakt het schema helemaal zelf.

Stap 5

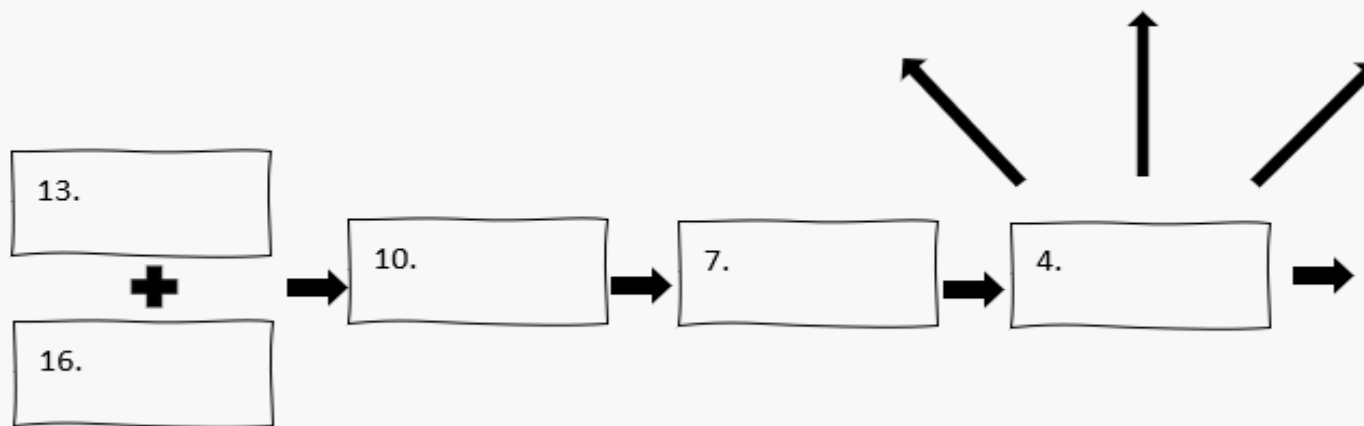
Als het goed is help het schema dat je gemaakt heb met het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Kijk er goed naar en beantwoord de vraag.

Waardoor veranderde Nederland vanaf de jaren zestig?

(Als je deze vragen volledig beantwoord is het makkelijker om uiteindelijk antwoord te geven op de onderzoeksvraag die bij het PO hoort. TIP, maak een foto van het antwoord voor het geval je dit werkblad kwijt raakt.)

Nederland veranderde vanaf de jaren zestig omdat,

LET OP! Er zijn verschillende manieren om het schema te maken. Het gaat er om dat je de juiste pijlen woorden gebruikt!

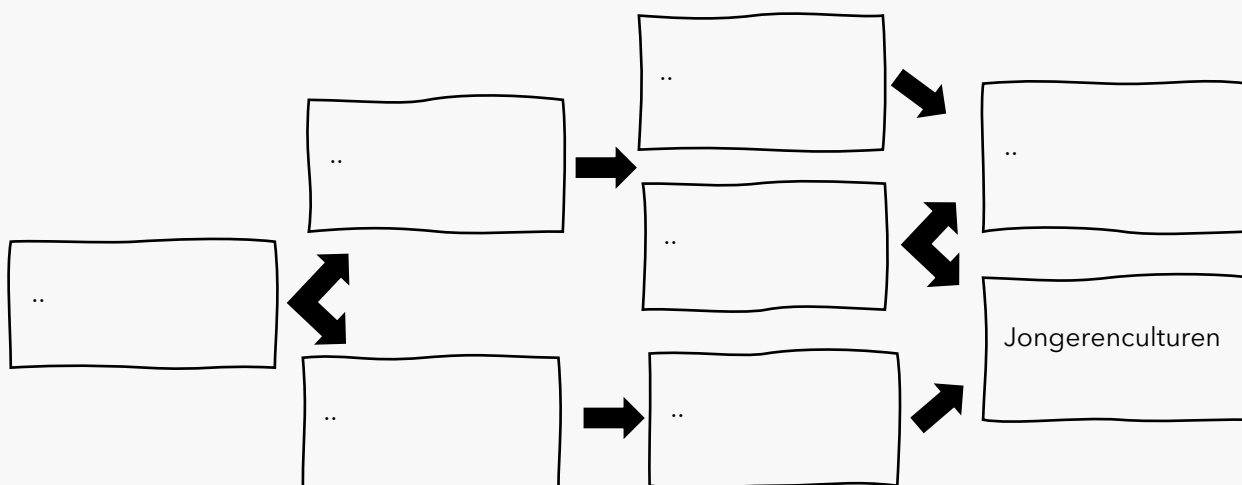
OPDRACHTEN CAUSAAL REDENEREN PARAGRAAF 3

Opdracht 1

Gebruik voor deze opdracht de tekst van paragraaf 2 en 3.

- Lees de tekst op bladzijde 21.
- Maak aan de hand van de woorden/zinnen een kloppend oorzaak gevolg schema.

Nieuwe ideeën/denkbeelden // Ontzuiling // Jongeren langer naar school // Kopen eigen spullen // Stijgende welvaart // jongeren kunnen geld zelf houden // Ze trekken langer met elkaar op

Opdracht 2

- Vul de vragen bij *jeugdcultuur Nozems* in op de volgende pagina in de tabel.
- Doe nu hetzelfde voor de provo's of de hippies. Je docent heeft aangegeven welke van de twee jij gaat invullen. De andere laat je leeg.
- Bekijk samen met je klasgenoot naar de ingevulde tabel. Vul je tabel verder in terwijl je samen per vraag de verschillen en overeenkomsten bespreekt. Gebruik hiervoor het schema hieronder.

Schema die hoort bij vraag 2D	Overeenkomsten	Verschillen
Tussen de jeugdculturen		

Tabel die hoort bij opdracht 2A	Jeugdcultuur: Nozems	Jeugdcultuur: Provo's	Jeugdcultuur: Hippies
Waarom kan je de jongeren herkennen?			
Wanneer ontstond de groep ongeveer?			
Waar waren ze het niet mee eens in de samenleving?			
Wat heeft het begrip consumptiemaatschappij te maken met deze jongerencultuur?			
Wat gebeurde er in de rest van de wereld?			

Opdracht 3

- A) Op bladzijde 23 kun je lezen over de seksuele revolutie die ontstaan was in Nederland. Leg uit waarom het logisch is dat de seksuele revolutie in dezelfde tijd plaatsvindt als de jeugdculturen en de ontzuiling. Gebruik de woordenlijst en kijk goed naar de rubriek.

Schrijf hier je antwoord...

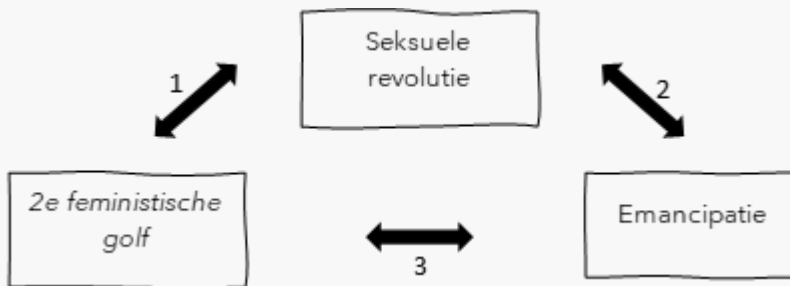
- B) Lees al je antwoorden nog een keer goed door en geef dan antwoord op de onderzoeksvraag van deze paragraaf: *'Waarom kwamen jongeren aan het eind van de jaren vijftig in opstand en wat waren de gevolgen?'*

Jongeren kwamen aan het einde van de jaren vijftig in opstand omdat...

De gevolgen hiervan waren...

OPDRACHTEN CAUSAAL REDENEREN PARAGRAAF 4

Opdracht 1

Hetzelfde schema staat op het bord. Aan de pijlen hierboven zie je dat de drie begrippen met elkaar te maken hebben. Maak de volgende opdrachten. Leg per pijl uit wat het verband is tussen beide begrippen. Gebruik de signaalwoorden.

	Wat hebben de begrippen met elkaar te maken?
Pijl 1	
Pijl 2	
Pijl 3	

Opdracht 2

A. Geef antwoord op de onderzoeksvraag van deze paragraaf. De onderzoeksvraag is : *'Hoe veranderde de manier waarop mensen dachten over relaties, huwelijk en gezin vanaf de jaren 60?'*

RUBRIEK CAUSAAL REDENEREN

	Niveau 1	Niveau 2 (Minimaal voor het PO)	Niveau 3
Redeneren met meerdere oorzaken	Er worden geen, of maar één oorzaak genoemd voor een (historische) gebeurtenis.	Er worden meerdere oorzaken genoemd voor een (historische gebeurtenis).	Er worden meerdere oorzaken genoemd voor een gebeurtenis. Hierbij wordt er rekening gehouden met duidelijke (concrete) gebeurtenissen en complexere verschijnselen of ontwikkelingen.
Het leggen en benoemen van verbanden.	Er wordt geen verband gelegd tussen oorzaken. <ul style="list-style-type: none"> • 	Er wordt aangegeven hoe oorzaken met elkaar te maken hebben. Dus met elkaar in verband staan.	Er wordt aangegeven hoe oorzaken met elkaar in verband staan. Hierbij wordt aangegeven dat er verschillende soorten oorzaken zijn die invloed hebben op de gebeurtenis. (Korte/ lange termijn gevolg, aanleiding, indirecte oorzaak etc)

WOORDENLIJST

OORZAKELIJKE VERBANDEN

Om een historische gebeurtenis te verklaren of een onderzoeksvraag te beantwoorden moet je verbanden tussen verschillende oorzaken aan kunnen geven. Het is hierbij ook belangrijk dat de chronologie in je antwoord klopt. Hier zijn een aantal woorden die je daarbij kunnen helpen.

Woorden om verbanden tussen oorzaken aan te geven:

Door
Omdat
Zorgen voor
Doordat
Daarom
Leiden tot
Waardoor
Hierdoor
Resulteren in
Zodat
Gevolg
Veroorzaken

Woorden om aan te geven wat voor rol een oorzaak heeft:

Versterken
Versnellen
Vergroten
Verkleinen
Bijdragen aan
Voorkomen
Ontwikkelen
Verergeren
Beïnvloeden
Reden tot

Woorden die te gebruiken zijn om meerdere oorzaken aan te geven:

Daarnaast
Ondanks
Verder
Een andere
Ten tweede
Dus niet alleen

Woorden om chronologie aan te geven:

Begin
Daarna
Voordat
En toen